

тури сприяння експорту, оптимізацію іноземного інвестування на основі покращення інвестиційної привабливості, підвищення інноваційної спроможності економіки і технологічного рівня виробництва, забезпечуючи перерозподіл ресурсів із застарілих, безперспективних виробництв у високотехнологічні та наукомісткі галузі, які повинні стати носіями економічного зростання України в масштабах світового ринку.

Список використаних джерел

1. Грущинська Н.М. Міжнародна спеціалізація економіки України в умовах технологічних трансформацій. Монографія. – К.: Стилос, 2011. – 346 с. ISBN 978-966-2399-05-9.
2. Грущинська Н.М. Синергетичний ефект впровадження експортно-інноваційної моделі спеціалізації національної економіки // Стратегія розвитку України. – 2011, № 3. – С. 75–80.
3. Грущинська Н.М. Впровадження селективної моделі розвитку національної економіки через спільні міжнародні проекти // Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки і практики», 21-22 жовтня 2011 р. – м. Львів. Львівська економічна фундація
4. Хлобистов Є.В., Жарова Л.В. Системне управління сценаріями сталого розвитку // Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях: кол. моног./ За наук. редакцією д.е.н., проф. Хлобистова Є.В. – Сімферополь: Фенікс, 2010. – С. 46–68.
5. Ходаківський Є.І., Данилко В.К., Цал – Цапко Ю.С. Методологія наукових досліджень в парадигмі синергетики: Монографія. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2009. – С. 340.
6. Спільний міжнародний проект «Екологічно чисті продукти харчування» подано на отримання свідоцтва до Департаменту інтелектуальної власності. Заявка № 41353 від 27.09.2011 р.

УДК 130.2.15

ДОМБРОВСЬКИЙ О.Г.,
Інститут глобальних трансформацій,
директор, к.е.н.

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС У ВЗАЄМОДІЯХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СТРАТЕГІЧНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

Анотація. У статті репрезентовано теоретико-методологічне обґрунтування глобалізації як закономірного процесу, що кардинальним чином змінює структуру життя постіндустріального суспільства.

Ключові слова: глобалізація, структура, парадигма, економіка, самоорганізація, фінансова єдність, інформаційні технології.

Аннотация. В статье представлено теоретико-методологическое обоснование глобализации как закономерного процесса, который кардинальным образом изменяет структуру жизни постиндустриального общества.

Ключевые слова: глобализация, структура, парадигма, экономика, самоорганизация, финансовое единство, информационные технологии.

Annotation. This article presents a theoretical and methodological basis of globalization as a natural process, that radically changes the structure of post-industrial society's life.

Keywords: globalization, the structure, the paradigm, economy, self-organization, financial unity and information technologies.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації є закономірністю сучасного світу, який інтегрується у процесі всього історичного поступу. Якщо закон глобалізації є об'єктивним законом розвитку людства, то процес трансформації є однією із ключових тенденцій у цьому законі. Розуміння характеру та особливостей цього процесу в загальному контексті цивілізаційних перетворень необхідне для вироблення ефективної стратегії економічного співробітництва на міждержавному рівні, для вирішення нагальних завдань забезпечення національних інтересів кожної держави. Вхідження України у глобальну економічну систему має свої переваги й недоліки. Розуміння та усвідомлення закономірностей глобального економічного розвитку в сучасному світі дасть можливість звести недоліки до мінімуму й одночасно посилити переваги як всередині країни, так і в зовнішньоекономічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням глобалізації та її трансформаційних особливостей у економіці приділяється значна увага, різні аспекти цієї проблеми розглядали у своїх працях В. Базилевич, О. Білорус, А. Гальчинський, А. Кузьменко, О. Чувардинський, В. Будкін, Дж. Бхагват, В. Вад, А. В. Іноземцев, Е. Кочетов, Д. Лук'яненко, Ю. Пахомов, О. Плотников, В. Сіденко, Дж. Томпсон, Л. Туроу, Т. Фрідман, П. Хірт.

Невирішена частина загальної проблеми. У працях розроблені основні поняття, об'єкти, суб'єкти глобалізаційного процесу, оцінка інтенсивності розвитку взаємовідносин і взаємозалежності національних економік, що спричинило перехід до формування глобальних економічних структур. Глобалізація – це розширення,

поглиблення та прискорення взаємозв'язків у світовому просторі в усіх аспектах сучасного людського життя, зумовлених прискореним рухом міжнародних переміщень товарів, послуг, капіталу, високих технологій тощо. Але при цьому не приділена належна увага визначенню позитивної ролі глобалізації в сучасному просторі економічного, соціального та культурного життя. Розуміння цієї особливості дозволить зрозуміти сутність сучасного світового простору в контексті глобалізації.

Постановка завдання. Визначити особливості глобалізації у її впливі на всі сфери суспільного життя, а також охарактеризувати інтеграційні процеси національних економік в контексті зміни цивілізаційних векторів розвитку.

Виклад основного матеріалу. В останнє десятиліття минулого століття виникає та формується нова галузь наукового знання, яка отримала назву «глобалістика». Вона намагається систематизувати і узагальнено представити сукупність досліджень з даної проблематики. Глобалізація як одна з самих молодих теоретичних конструкцій потребує ґрунтовного її осмислення щодо всіх галузей життєдіяльності людської спільноти. В науковий обіг термін «глобалізація» була введена Р.Робертсоном, який вперше його застосував в 1983 р.; в 1985 р. він дав детальне його тлумачення, а в 1992 р. виклав основи цієї концепції у спеціальному дослідженні.

Загально визначеними є причини формування глобалізаційних процесів, які полягають у наступному: процес інтернаціоналізації, який приводить до поглиблення співробітництва між країнами та посилення їх взаємозалежності; науково-технічний прогрес: поява інформаційних технологій, які докорінно змінюють всю систему соціально-економічних відносин, переносять на якісно новий технічний рівень організаційно-економічні відносини, транспортні та комунікаційні зв'язки (зниження витрат на трансакції); загострення проблем, що є загальними для всіх людей і країн світу та важливими з погляду збереження та розвитку людської цивілізації.

До характерних ознак глобалізації належать: взаємозалежність національних економік та їхнє взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами; фінансова глобалізація – зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу; послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики; розширення масштабів обміну та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів; створення інституцій міждержавного, міжнародного регулювання глобальних проблем; тяжіння світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування. Транснаціональні утворення стають домінантами по відношенню до попередніх схем і форм соціальної організації, в тому числі таким, як національна держава, генеруючи власні формули організованості ті астрійні групи, амбіційні корпорації, НПО, які об'єднують осколки еліт попередніх організацій в молекули нових діяльних суб'єктів соціального тексту» [6, с. 153]. По суті, цей енергійний і «діяльний космос» і є той самий Новий Світ, в який ми входимо.

На рівні галузі глобалізація визначається тим, наскільки конкурентоспроможність компанії всередині галузі в даній країні взаємопов'язана з її конкурентоспроможністю в іншій країні. Чим більше глобалізована галузь промисловості, тим більше переваг отримує компанія від внесеної технології, виробничого процесу, марки. Глобалізовані галузі промисловості мають тенденцію домінувати на кожному ринку одним і тим самим набором глобальних компаній, які координують між собою стратегічні дії в усіх країнах своєї активності [5, с. 265–267].

Глобалізація на рівні окремої країни характеризується рівнем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою в цілому. Незважаючи на зростання глобалізації світової економіки, не всі країни інтегровані в однаковій мірі. Існують декілька головних показників, що визначають ступінь інтегрованості економік різних держав у глобальну економіку, серед яких: співвідношення зовнішньоторговельного обігу і ВВП; прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які спрямовуються в економіку країни і з країни, та «портфельні» інвестиції; потік платежів роялті в країну та з країни, що пов'язані з передачею технологій.

Глобалізація на світовому рівні визначається економічними взаємозв'язками між країнами, що відбиваються на зустрічних потоках товарів, послуг, капіталу й ноу-хау, що постійно зростають. Основна риса процесу глобалізації полягає у формуванні глобально функціонуючого виробничого процесу, серцевиною якого є сформовані інтернаціоналізовані відтворювальні цикли – ядра, які виступають своєрідним локомотивом світового господарства [5, с. 268–270]. В межах визначених циклів формується світовий дохід, перерозподіл якого стає головним стратегічним орієнтиром і основою зовнішньої політики будь-якої держави. Однак М. Кастельс пише: «Якщо проблема лише в тому, що тенденції процесу глобалізації поки що остаточно не реалізовані, то це лише питання часу, коли в історичній послідовності чітко проявиться профіль нової глобальної економіки» [4, с. 109]. Розуміючи, що на сьогодні глобалізація має свої обмеження, оскільки існують національні держави, проводиться національна політика протекціонізму й існують економічні регіони, не включені до глобальної економіки, М. Кастельс в цілому підтримує концепцію глобалізації, роблячи лише деякі застереження типу того, що глобальна економіка – це не економіка планетарного масштабу. Вона зачіпає окремі сегменти світового економічного простору.

У сучасному світі глобалізація здійснює домінуючий вплив на розвиток будь-якої держави. З одного боку, через розповсюдження інновацій у сфері технологій і менеджменту, активний обмін товарами, послугами, інвестиціями, вона сприяє підвищенню ефективності функціонування національних економік, а з другого – посилює нерівномірність, асинхронність та диспропорційність розвитку [7]. Останнє є свідченням синергетичного змісту глобального світу. Адже «стабільність подальшого існування цього цілого, відкритої дисипативної структури, яка обмінюється енергією та речовиною з нелінійним середовищем, яке його породило, може бути зрозуміла тільки як динамічна усталеність, як самопідтримуючий циклічний процес становлення, що відновлюється, з точки зору відомого результату» [2, с. 95], – зазначає І.С. Добронравова.

Головна суперечність глобальної економічної системи пов'язана з формуванням в рамках провідних західних держав замкненої господарської системи. Цей процес можна прослідкувати за такими напрямками: 1) концентрація в постіндустріальному світі більшої частини інтелектуального і технологічного потенціалу людства; 2) зосередження основних торговельних потоків в межах співдружності розвинених держав; 3) замикання інвестиційних потоків; 4) спрямованість міграційних потоків з країн «третього світу» в розвинені регіони планети. Дана ситуація обумовлена відмінністю індустріального та постіндустріального суспільств. «Принциповим моментом, що не дозволяє індустріальним країнам досягти рівня постіндустріальних, є якісна відмінність джерела поступу тих та інших: у першому випадку це економічний тиск на людину як економічного суб'єкта, що виражається у максимізації вироблених ним інвестиційних благ; у другому – це вільний розвиток не економічно мотивованих особистостей, що виражається у створенні нових інформаційних благ і нових стандартів виробництва та споживання, нового типу соціальних зв'язків і нової якості життя», [3, с. 138] – підкреслює В.Л. Іноземцев.

Як кожне нове явище, глобалізація має своїх прихильників, які розглядають її як благо, оскільки вона здатна, на їх думку, різко підвищити продуктивність і життєвий рівень в усьому світі. Це можливе тому, що глобальна інтеграція економіки може спричинити кращий поділ праці, дозволяючи країнам з низькою заробітною платою спеціалізуватися на трудомістких операціях, а країнам з високим рівнем заробітної плати використовувати робітників більш продуктивно (це дасть можливість фірмам досягти більшої економії, зумовленої зростанням масштабу виробництва). Глобалізація дозволяє переміщувати капітал в будь-яку країну, яка пропонує більш вигідні умови для інвестицій, і не потрапити у «пастку» низької доходності місцевих фінансових проєктів [1, с. 162].

Також глобалізація має своїх критиків, які дотримуються більш песимістичної точки зору. Вони говорять, що зростаюча конкуренція з боку країн, які розвиваються, з низьким рівнем заробітної плати, скоротить кількість робочих місць і знизить заробітну плату в багатих країнах. Також передбачається «шлях вниз», коли країни знижують заробітну плату, податки, допомогу по соціальному забезпеченню і послаблюють контроль за станом довкілля, щоб стати «конкурентноспроможними» [7]. Конкурентний тиск до того ж підриває можливості держав у проведенні власної економічної політики. Структура, практика і логіка сучасної глобальної економіки, основаної на новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологіях, призвела до нового міжнародного поділу праці (НМПП), який не лише сприяє зміні балансу економічної влади між провідними промислово розвиненими країнами, але і розвитку тенденції на створення економічної багатополарності.

До числа критичних факторів глобального розвитку відносяться підйом нових індустріальних країн (ПНІК) як рівноцінних конкурентів промислово розвинутим країнам у виробництві високотехнологічної продукції, та нова глобальна інформаційно-орієнтована економіка. Вона віддає перевагу здійсненню технологічних проривів і розвитку за рахунок впровадження ноу-хау на протипагу попередньо пануючій думці про отримання короткотермінових переваг від використання дешевої робочої сили і сировини в країнах третього світу. Критики також стурбовані зростаючим впливом фінансових ринків, здатних спричинити економічний хаос. Вони стверджують, що «концепція глобалізації помилкова, так як дійсно нові оригінальні феномени в економіці не вкладаються в строге поняття єдинопланетарності» [5, с. 19]. Більше підходив би термін «заплутаний порядок», але відсутність «нового Кейнса», який, би описав у строгих категоріях закономірності такого порядку, що йде на зміну повоєнній моделі світової економіки, змушує поки що користуватися приблизною «глобалістською» термінологією [5, с. 20].

Важливим чинником розвитку глобалізації стали два процеси, що перетворюють структуру світових економічних відносин: по-перше, це процес накопичення капіталу і зростаючі масштаби його експорту; по-друге, це масштабний процес лібералізації торгівлі й інвестиційної діяльності у світі та пов'язані з цим ефекти, які призвели до небаченого розширення свободи вибору як для підприємців, так і для споживачів.

На думку професора економіки та політології Каліфорнійського університету (США) М. Інтрілігейтора, глобалізація несе в собі як позитивні, так і негативні аспекти. Її позитивний вплив пов'язаний з ефектом конкуренції, до якої вона веде, а негативний - з потенційними конфліктами, які вона може викликати, хоча їх можна уникнути шляхом розвитку глобальної співпраці на основі політичних угод або створення нових міжнародних інститутів [1, с. 135]. Необхідно в даному контексті враховувати певну поляризацію світу на тих, хто вже засвоїв нову постіндустріальну систему цінностей і новий спосіб розвитку, і тих, хто продовжує орієнтуватися на матеріальні цінності та індустріальний спосіб виробництва. Драматизм ситуації полягає в тому, що постіндустріальний світ стає самодостатнім, він меншою мірою залежить від країн з матеріальним способом виробництва. «Глобальна економіка в ХХІ ст. буде поширюватися, використовуючи значне збільшення потужності телекомунікації і обробки інформації» [4, с. 508] – пише з цього приводу М. Кастельс.

Україна невинно входить у процес глобалізації. З одного боку, її шанси скористатися перевагами глобалізації зростають, але з іншого - як молода країна, вона стає відкритою для нових загроз. Щоб ефективно вирішувати виклики глобалізації, потрібно приймати виважені політичні рішення, засновані на національному суверенітеті, здійснювати реформи національних і міжнародних інститутів влади.

У свою чергу, у «новому столітті виклик глобалізації полягає в тому, щоб знайти правила та інститути для більш ефективного управління на місцевому, регіональному та глобальному рівнях для того, щоб зберегти переваги глобальних ринків і водночас створити необхідний простір, в якому людські, суспільні та природні ресурси працювали б не лише на прибуток, але й на людей» [1, с. 136]. Тим самим створення глибших, взаємопроникливіших зв'язків національних економік.

Глобалізація – це об'єктивний процес планетарного масштабу, який має як прогресивні наслідки, так негативні. До позитивних ми можемо зарахувати: поширення нових інформаційних технологій та пов'язаних з ними переваг (скорочення часу і витрат на трансакції, поліпшення умов праці та життя); перехід на ресурсозощаджувальні технології; посилення уваги до важливих проблем людства та ін. Глобалізація передбачає, що країни стають не просто взаємозалежними з причини формування системи міжнародного інтегрованого виробництва, зростання обсягів світової торгівлі та потоків іноземних інвестицій, інтенсифікації руху технологічних нововведень, але й більш вразливим щодо негативного впливу світогосподарських зв'язків. Світова практика доводить, що вираш від глобалізації розподіляється не завжди рівномірно між країнами та суб'єктами економічної діяльності. До негативних наслідків глобалізації належать: посилення нерівномірності розвитку країн світу; нав'язування сильними країнами своєї волі, нерациональної структури господарства, політичної та економічної залежності.

Висновки. Глобалізація – це процес, який здійснюється на основі ціле раціональної та стратегічної раціоналізації, утворюючи певну систему, або мережу економічних, інформаційних, науково-технічних, технологічних та культурних процесів, які інтегрують світову спільноту в певну цілісність. В термінах системно-функціональної інтеграції вона характеризується, по-перше, тим, що втрачає свій зв'язок з життєвим світом, тобто національними, етнічними, традиційними нормами та цінностями, перетворюючи світ на формальну системно-функціональну єдність; а, по-друге, вона набуває власної, незалежної й неконтрольованої динаміки розвитку. Глобалізація як суперечливий процес потребує регулювання на національному та міждержавному рівнях. Глобалізація перетворює світове господарство на єдиний ринок товарів, послуг, капіталів, робочої сили, суб'єкти якого взаємопов'язані єдиною системою фінансово-економічних відносин.

Список використаних джерел

1. Білорус О.Г., Лук'яненко Д.Г. Глобалізація і безпека розвитку. – К.: КНЕУ, 2001. – 314 с.
2. Добронравова І.С. «Глобалізація і «устойчивое» развитие /Людина і культура в умовах глобалізації // Збірник наукових статей. – К.: ПАРАПАН, 2003. – С. 93–101.
3. Иноземцев В.Л. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их неэкономические следствия. – М.: Экономика, 2003. – 776 с.
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура. – М.: МГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
5. Лук'яненко Д.Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
6. Неклеса А.И. Новая земля и Новое небо: механика глобальной трансформации // Экономическая теория в XXI веке. – 1(18): Экономика Постмодерна. – М.: Экономистъ, 2004. – С. 138–152.
7. Bello Wolden. The Virtues of Deglobalization. – Washington, DC: Foreign Policy in Focus. – 3. – 2009.

УДК 634.0.5

ДУБАС Р.Г.,

Державна академія житлово-комунального господарства,
декан обліково-економічного факультету, к.е.н., доц.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ

Анотація. Теоретично обґрунтовано економічну сутність лісу та його компонентів як об'єкта еколого-економічної оцінки, що дозволить визначити напрямки ефективного використання лісових ресурсів, підвищити їх захисні функції і, як наслідок, – призведе до екологічних, соціальних та економічних переваг.

Ключові слова: лісові ресурси, вартісна оцінка лісів, лісовий біогеоценоз, природні ресурси, еколого-економічна оцінка.

Аннотация. Теоретически обоснована экономическая сущность леса как объекта эколого-экономической оценки и его компонентов, что позволит определить направления эффективного использования лесных ресурсов, повысит их защитные функции и, как результат, – приведет к экологическим, социальным и экономическим преимуществам.

Ключевые слова: лесные ресурсы, стоимостная оценка лесов, лесной биогеоценоз, природные ресурсы, эколого-экономическая оценка.

Annotation. The theoretical ground of economic essence of the forest is considered as an object of ecological and economical estimation. It will allow to ground the variants of the effective use of forest resources, promote their protective functions, that carries ecological, social and economic advantages.

Keywords: are forest resources, cost estimation of the forests, forest geobiocenosis, natural resources, ekologo-ekonomichna estimation.

Постановка проблеми. Еколого-економічна оцінка лісових ресурсів передбачає, передусім, вивчення економічного поняття про ліс та визначення складових лісових ресурсів, які виступають об'єктами оцінки.